

leto, so meni podučitelju letno plačo za 50 gl. zboljšali; mestni očetje so sami rekli, oglasi naj se, in precej mu bomo dali. In ko mi na prvo prošnjo dado 50 gl. doklade, pristavil je g. poročevalec, takrat ranjki g. Poklukar: „To imate sedaj za enkrat, v kratkem zboljšamo učiteljem vsem plačo“. Tudi mestna šola je od kupčijske zbornice natanko dobivala vsako leto 200 gold. nagrade za nedeljsko šolo. — Da je sedanji srenjski zbor učiteljem plačo zboljšal, je ukrenil ravno tisto, kar bi bili brez dvombe storili narodnjaki v enakih okoliščinah. — Tedaj le s pravico in poštenjem si pridobujmo priverženikov; laž ima kratke noge, in se zaverne na tega nazaj, kateri jo izusti, kakor pušica, katera od stene odleti.

Stranke morajo biti in v boju se razvija življenje, a naše orožje, naj bo moralno in kakor jaz sam za se tirjam svobodo v postavnih mejah in v privatnem življenju, tako je tudi rad drugim privošim, a nikdar v svojem življenju nisem drugače govoril in ravnal, kakor sem mislil, tudi se nisem dosihmal naučil resnice prikrivati, pa tudi v sedanjih okoliščinah ne mislim tega storiti.

M. Močnik.

Avstrija in Prusija.

(Zgodovinska primera.)

(Konec.)

Rekel sem že, da sedanje nemško carstvo ni federativna zveza nemških ljudstev, ampak nemška ljudstva in njih kralji in poglavarji so hoté ali nehoté prišli pod prusko velevlast, tako da so v večjem podložništvu Prusom kakor je n. pr. Multansko in Vlaško turškem cesarstvom. Posamesni poglavarji vendar niso tako voljni, meni nič tebi nič upostat plačani namestniki cesarja Viljelma, kar pa jim se vé da, narodno-liberalni nemški listi prav za zelo vzamejo; različnost nemških plemen zadržuje, da severni Nmec ne more tako hitro prebaviti južnega Nemca; katoličani tudi v cesarju Viljelmune morejo videti naslednika rimsko-nemških cesarjev, k različnosti v plemenih pride tudi različnost v veroizpovedanji. Prusija s svojimi verskimi postavami ne žali le katoličane, temuč tudi protestante, kateri še svojo vero kaj cislajo, in je tedaj stopila v versto tistih vlad, katere napovedujejo vojsko kerščanski veri. Kedar enkrat Prusija doverši svojo nalogo, da vterdi kerščansko zavest med nemškimi narodi, zgine iz pozorišča svetovne zgodovine; preganjanje je še vselej kerščansko vero vterdilo, tako bo menda tudi sedaj, „et pastor recipit gregem et Germania regem!“

Avstrija.

Kakor Prusija tako je Avstrija zrastle iz tal, kjer so Slovani prebivali. Po razpadu hunske in rimske države zapustili so namreč Nemci Norikum in Panonijo in se preselili na Talijansko. V zapuščene kraje ob Savi, Dravi in Donavi naselili so se Slovani notri do virov Drave in do jadranskega morja. Slovanska plemena pa so zopet umikovala se Obrom, kateri so Slovane pred saboj pahali, jim dolgo časa gospodovali in jih s kruto silo preobladali. Korotanski Slovani so iskali pomoči pri Nemcih, najdeli so jo, sprejeli so tudi od njih kerščansko vero, pa se je tudi ljud zeló skerčil. Ob virih Drave in daleč v Korotan je zginil slovanski jezik. Karol Veliki je zaterl obersko silo za zmirom in na mejnih deželah postavil mejne grofe, kateri so ljudstvo vladali; kerščanstvo se je širilo iz Ogleja in Solnograda po slovanskih pokrajinah, in to je bil tudi vzrok, da Slovanje prijemši Kristusovo vero niso zgubili svoje narodnosti. Med južne in severne Slovane so se vrinili v. 9. stoletji kakor zagozda v drevo, Madjari, ljudsko finsko — uralskega plemena. Palacki terdi, da to je bila naj večja nesreča, katera je v teku stoletij slovanski svet zadela, drugi narodi n. p. Sarmatje, Hunci in Bulgari so zginili med Slovani, a Madjar je pa Slovane pregnal ali iztrebil. Na drugi strani je pa tud resnično, da bi se slovanski živelj nikdar ne bil obvaroval nemškega vpliva, niti slovanska poljedelska ljudstva nemške nadvlade, ko bi ne bilo bojevitega madjarskega ljudstva, katero je svoje dni Nemcem zeló presedalo, in za čegar prijateljstvo se ravno sedaj nekateri nemški Avstrijanci zeló poganjajo. — Le mislimo na mogočno rimsko-nemško carstvo v 11. in 12. stoletji, — kateremu so bili še za nekaj časa ogerski kralji podložni, t. j. da so nemško verhovno vlado spoznali (l. 1044—1046).

Ko je bila madjarska kruta sila pri Avgzburgu l. 955. za zmirom poterta, je postavil cesar Oton l. 971. grofa Burkarda za mejnega grofa v deželo ob reki Anizi, po njegovi smerti je dal Oton II. vzhodno krajino Leopoldu iz rodovine Babenbergov, in deželo od reke Travn do Drave, Otokarju I., kateri je pozneje sozidal Štajer od tod imé dežele Štajerske. Pod nemškim cesarjem Henrikom II. najdemo v pisnih pervikrat imé Oesterreich. Rodovina Babenbergov je slavno vladala nadvojvodino, njene meje na vzhod širila, gojila vero, omiko in vede; vladarji iz te rodovine so bili pobožni kristjanje, kar kažejo njih priimki, Leopold Sveti, Leopold Krepostni, Friderik Katoliški, kateri si je na Jutrovem to imé pridobil. — Babenbergovci odmerjó l. 1246. in česki Přmisl Otokar II. posede dežele brez pravega gospodarja. L. 1273. — tedaj pred 600 leti je bil Rudolf slavnoznan katoliški grof iz Habsburga v nemškega cesarja izvoljen. (Ko svet vsake svečanosti in zgodovinske spomine praznuje, ali bi ne bilo primerno, da bi se letos to v Avstriji praznovalo?) — Po smerti

českega kralja Otokarja je cesar Rudolf s privoljenjem nemških vladarjev l. 1283. podelil v leno nadvojvodino avstrijansko, potem Štirsko in Kranjsko svojema sinovoma Albertu in Rudolfu. Pemsko je dobil Otokarjev sin Vaclav II. sedanja Translajtanija izvzemši Poljskega, je bila vsa tačas združena pod ogersko krono. — Toda ne vojaška sila, ampak notranja potreba, vzajemna korist je te dežele počasi privabila, da so se združile v državno celoto; nemški knezi tudi niso najdlji sposobnejšega poglavarja nego ravno Habsburžane za rimsko-nemško cesarstvo, ker od leta 1438. je ostala čast in slava rimsko-nemških cesarjev zmirom pri slavnej rodovini, dokler se cesar Franc I. 6. avgusta 1806. je prostovoljno odpovedal tej časti. Dasiravno se ne more tajiti, da so si nadvojvodi avstrijanski od nekdanj prizadevali pridobiti si pemsko in ogersko krono, je tudi gotovo resnično, da so se druge vladarske rodovine ravno za to poganjale; cesar Maksimilijan je sicer napravil dedno pogodbo z Vladislavom kraljem pemskim in ogerskim, a vladarji — Ferdinand I. i dr. so povdarjali, da jih je ljudstvo samo volilo in poklicalo — Avstrija je tedaj rastla in množila se po državnih pogodbah; neogibliva potreba je bila ta državna skupščina, da so se ljudstva ložeje ustavljala silovitemu navalu turškega polomeseca, potrebna je bila kot jez protestantizmu, da ni prederl do laških mej. Ako so bili Habsburžani že po svoji veliki časti kar rimsko-nemški cesarji varhi in branitelji kerščanstva, so pa tudi v svojem zasebnem življenji pokazali, da nosijo to ime s slavo in dostojnostjo. In prav od tega časa, kar se je protestantizem začel, vidi se razlika med prusko in avstrijsko državo. Kako so braniborški volitveni knezi postali vojvodje in pozneje pruski kralji, smo že videli, a vse drugače sta ravnala Ferdinand I. in II. Že so poslednjega deržali protestantja za sukno, ter zahtevali, da podpiše pismo njim vgodno, a on tega ne stori, in pomoč je prišla nenadoma. Na Kranjskem, Koroškem in Štajerskem je ta knez toliko da ne do čistega krivovero potrebil.

Premislimo le dolgo vladu Leopolda I. Za čas njegove vlade je bil Turek do dobrega potolčen, in Ludovik XIV., strah Evrope, globoko ponižan. Ta čas so avstrijansko armado vodili srečni in pogumni pa tudi verni vojskovodji, vojvodi od zmage do zmage. — Avstrija je bila po vsem zunanjem zastopstvu katoliška vlada; protestantovski in sploh brezverski duh pa, kateri je ob času ljudomilega cesarja Jožefa I. po Evropi vladal, je napotil tega cesarja, da ni v vseh svojih prenapredbah gledal na starodavne pravice, katere so njegovi predniki slavnega spomina, radi priznavali katoliški cerkvi. Pred svojo smertjo pa je sam spoznal, da je v nekaterih rečeh predaleč segal, in je večji del skoro vse svoje postave pred svojo smertjo preklical, in še le naj novejšim časom je bilo prihranjeno, spodtikati se nad imenom „Avstrija, katoliška država“.

Francoske vojske so tudi Avstrijo hudo zadevale, vendar je vse nez-

gode srečno prestala, njene dežele so bile po cesarju Francu v lepo državno celoto zložene, in po drugem pariškem pomirje je bila nekaj časa Avstrija naj bolj veljavna država v Evropi, njeni vpliv je segal od nemškega morja noter do konca Italije in od Visle do Rene. Leta 1848. je tudi Avstrijo hudo zadelo, vendar z novo močjo se je vzdignila l. 1849. vžugala Talijane in Madjare. V vojskah l. 1859. i 1866. je bila Avstrija nesrečna; zgubila je laške dežele in pahnjena je bila iz Nemčije; vzrok temu je bil Napoleon III., kateri je na to šel, da Avstrijo poniža, in ji škoduje, kjer koli le more; iz Nemčije jo je pahnil severni nemški brat Prus po prislovcu „Kar nočeš, da bi tebi drugi storil, to ti njemu stori“. Odsihmal še Avstrija ni prišla k pokoju in pomirju v domači hiši, tako hoče nekdanji zaveznik in njegovi priverženci v Avstriji, da bi se potem moglo reči: „Mi moremo priti, da naredimo mir med udi ene države.“ —

Ako tedaj vse, kar je bilo rečeno, v kratkem povzamemo, vidimo, da ste obe državi „Avstrija in Prusija“ prirastle iz majhnega začetka z zmago nemške narodnosti nad druge — a na koncu srednjega veka vidi se razlika med temi državami; Prusija je rastla s pomočjo protestantizma v svoji mogočnosti, se je vedla kar protestantska država in v sedemletni vojski, ko je Frideriku II. hudo predla, je dražil protestante svoje države zoper katoliške Avstrijance, naj pomaga, kar more, si je bajè mislil. Vladarska rodovina v Prusiji je z vojaško silo množila majhno državo, in strogo zedinjenje je znak pruske države; Avstrija pa je nastala kot zgodovinska neizgibljiva potreba iz posamesnih držav in kronovin, je dosihmal bila država iz držav, kedar je bila prisiljena v vojsko, se je branila proti svojim neprijateljem, da ohrani celokupnost svojih držav. Prusija pa prime za orožje — Friderik II. — da se širi in pospešuje svojo moč in rast. Prusija je po večjem nemška država, narodno-liberalni Nemci vidijo nad njo vresničen vzor nemške edinosti in preobladanja nad drugimi narodnosti; v Avstrijo, kjer prebivajo ljudstva raznih jezikov, pa zaupajo njeni narodi, da ohrani njih narodnost: katoličanje pa vidijo na prestolu Avstrije staro katolisko vladarsko rodovino, in od nje pričakujejo varstva svoje vere. —

Metelko

slovenskem slovstvu.

50. Po učnem načertu l. 1849 za srednje šole se poleg slovnice in slovstvene zgodovine kaže na ilirščino ter na staro slovenščino (das Altslawische S. 150—151), na kateri naj bi se oziralo pri razlaganji